

сти ; редкол. : Амоша А. И. (отв. ред.) и др. — Донецк, 2004. — 526 с. — С. 105–114.

18. Про зайнятість населення : Закон України від 01.03. 1991 р. № 803-XXI // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 14. — Ст. 170.

19. Формирование заработной платы: взгляд сквозь призму профессий // Вопросы экономики. — 2007. — № 10. — С. 52–74.

20. Степанова М. П. Теневая экономическая деятельность в современном мире / М. П. Степанова // Труд за рубежом. — 2002. — № 2. — С. 36–56.

21. Маршалл А. Принципы политэкономии / А. Маршалл ; пер. с англ. ; в 3 т. — М. : Прогресс, 1984. — Т. 2.

Поступила в редакцию 14.06.2011 г.

УДК 331.101

О. В. Додонов,

канд. екон. наук,

зав. відділом,

Луганська філія,

Інститут економіко-правових

досліджень НАН України

УТОЧНЕННЯ КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ У СФЕРІ ПРАЦІ

Сучасними вченими часто використовується такий термін, як «сфера праці». Наприклад, учений-економіст В. Г. Городяненко відмічає, що «...сфера праці завжди була об'єктом вивчення природничих (фізіологія, психологія, ергономіка), суспільних (філософія, історія, соціологія), економічних (політекономія) наук...» [1, с. 340]. Російським ученим О. І. Семешко сфера праці тлумачиться як «... трудові відносини (незалежно від суб'єкту праці) та всі пов'язані з ними відносини, що входять до предмету трудового права...» [2, с. 7]. З точки зору вченого-економіста А. А. Нікіфорової, сфера праці є «...важливою та багатоплановою галуззю економічного та соціального життя суспільства, вона охоплює як ринок робочої сили, так і її безпосереднє використання у суспільному виробництві, причини та основні типи безробіття, його соціально-економічні наслідки...» [3, с. 135] (саме таке визначення найбільш поширене на цей час у мережі Інтернет). У свою чергу, на профспілковому Інтернет-порталі можна знайти й інше тлумачення: — «Сфера праці — галузь прикладання трудової діяльності... всі види людської діяльності, на що вони б не були націленими...» [4].

Очевидно, що розглянуті більш-менш обґрунтовані поняття «сфера праці» за своєю сутністю принципово різні: у першому випадку [1, с. 340] — це загальні погляди науковця на поняття, в яких, на жаль, не враховано об'єкти дослідження економіки праці та трудового права; у другому випадку [2,

с. 7] — це точка зору вченого-правознавця, в якій відсутні не тільки ознаки самого поняття «сфера», але й головний суб'єкт — носій праці (тобто — людина); навпаки, у третьому випадку [3, с. 135] — у центрі сфери праці виділено робочу силу як суб'єкта праці, але при цьому таке визначення не гармоніє з самим поняттям «сфера» та віддалене від самого призначення праці — цілеспрямованої трудової діяльності задля задоволення власних і суспільних потреб; у четвертому випадку [4] — автори поєднали трудову діяльність із будь-якою іншою діяльністю, не враховуючи при цьому того, що не всі види діяльності людини носять господарську ознаку — з одного боку, а з іншого — помилково визначили синонімічність таких понять, як «сфера» та «галузь».

Отже стає зрозумілим, що на цей час не існує загальноприйнятого та логічно-відбудованого тлумачення цієї категорії при тому, що термін «сфера праці» досить часто використовується вченими в економіці праці й тому він здається настільки всім зрозумілим, що навіть не потребує пояснення. Але, з нашої точки зору, потребується обґрунтування категорії «сфера праці» — як із соціальної, так і з економічної точок зору.

Термін «сфера праці» застосовується вченими при вивченні багатьох проблем економіки праці — як науки та, зокрема, вживається в наступних випадках: В. Г. Городяненко — при загальній характеристиці соціально-трудова відносин («...соціально-трудова

© О. В. Додонов, 2011

відносини у сфері праці») [1, с. 67]; В. М. Гончаровим — при характеристиці такого суспільного явища, як «гуманізація праці» («...найвищою стороною життєдіяльності людини є сфера праці») [5, с. 8]; В. Г. Щербаком — при розгляді концепцій формування й використання трудового потенціалу на рівні підприємства («...у процес управління персоналом організації включається аналіз попиту та пропозиції у сфері праці...») [6, с. 23]; А. М. Колодом — при характеристиці змін, що відбуваються в русійних силах розвитку економіки, які впливають на соціально-економічний розвиток («...значній трансформації піддаються форми, види зайнятості, а також зміст і характер праці... у сфері праці») [7, с. 147], а також при визначенні проблем розвитку соціально-трудова сфери в Україні в умовах глобальних викликів («...криза у сфері праці триває, ...і національне забарвлення кризи праці дедалі більше доповнюється забарвленням глобального характеру...») [8, с. 2; 9, с. 7].

Застосування цього терміну має місце в дослідженнях: В. В. Онікієнко та М. В. Семікіної — при визначенні рівня конкурентоспроможності та мотивації персоналу [10, с. 157; 11, с. 1]; Т. П. Петрової, В. І. Приймак і Н. М. Ковалевич — термін «сфера праці» вживається для опису процесів на ринку праці [12, с. 3, 4; 13, с. 5], М. В. Ворони — при характеристиці гендерних проблем [14, с. 40], Л. Г. Колешної і В. Г. Пасічник — при характеристиці проблем працевлаштування інвалідів [15, с. 20, 24]. Не обійшлася без застосування цього терміну й білоруська вчена-економіст Н. В. Маковська при будові інституційних засад функціонування внутрішнього ринку праці — взаємовідносин між роботодавцем і найманими працівниками на підприємстві та між роботодавцями й органами виконавчої влади в регіоні [16, с. 456, 458]. Навіть на наднаціональному рівні цей термін вжито в Декларації Міжнародної організації праці (МОП) «Про основоположні принципи та права у сфері праці та механізм їх реалізації», яку проголошено Ген. директором цієї організації Мишелем Хансенем 18.06.1998 р. на 86 сесії МОП у м. Женеві, яка, відповідно до свого змісту, гарантує «...дотримання основоположних принципів і прав у сфері праці...» [17, с. 1, 4].

Звертаючи увагу на практику застосування терміну «сфера праці», стає зрозумілим, що він використовується з метою характеристики відносин між різними суб'єктами соціально-трудова відносин і на різних рівнях національної економіки, та, виходячи за межі національного рівня, аналізується з точки зору впливу глобалізації на соціально-економічний розвиток і розвиток соціально-трудова сфери в окремій країні.

У той же час не важко зрозуміти, що, виходячи з мети проведення наукового дослідження окремим ученим, приведені тлумачення мають різну конструк-

цію, різні ознаки, предмети, об'єкти та суб'єкти дослідження, відносно яких застосовується та навколо яких відбувається сфера праці на власний розсуд того, чи іншого вченого. При цьому, виходячи зі змісту проаналізованих джерел, у них не надається саме обґрунтування цієї категорії ані з економічної, ані з соціальної точок зору [5–17]. Виходячи з цього, словосполучення «сфера праці» застосовується в якості прикладного терміну для опису процесів, які виникають в інших сферах: соціальній [1, 14, 15], правовій (або — регулювання трудового права) [2, 18], соціально-трудова [3, 4, 5, 7, 8, 9, 12, 13, 16], духовній [5], виробничій [3, 6, 10, 11, 16]. На наш погляд, ці сфери не є синонімічними до категорії «сфера праці». Окремі з них можна розглядати в якості підсфер (складових елементів) самої сфери праці, а інші такими, що утворюють та (або) впливають на сферу праці. При цьому, з нашої точки зору, відносно самої категорії «праця», як об'єкту дослідження, серед проаналізованих джерел окреслено відповідну сферу лише в наукових працях [5, 7, 8, 9].

Формування цілей статті, постановка завдань.

Виходячи з вищевикладеного, можна характеризувати методологічну проблему відсутності чіткого визначення самої категорії «сфера праці». Для вирішення цієї проблеми потребується обґрунтування категорії «сфера праці» на основі розв'язання наступних наукових завдань: розгляду ролі, сутності та змісту праці — як категорії, навколо якої можливо окреслити відповідну сферу; розкриття сутності самого поняття «сфера» з точки зору її розгляду в якості категорії, виділення в ній об'єкту та суб'єктів взаємодії в межах і навколо праці; обґрунтування на цих основах самої категорії «сфера праці».

Праця є головним джерелом багатства, що доведено англійським економістом Уільямом Петті ще у XVII ст., та основним чинником соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Виходячи з цього, працю можна визнати соціально-економічною категорією.

Розглядаючи роль праці, можливо визначити наступні властивості, що притаманні цій категорії на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки: безсумнівно залишається її значення у життєдіяльності людини, головною сферою її організації та розвитку, умовою існування та формування якостей, що дозволяють досягти життєвих цілей; завдяки неї розвивається особистість та суспільство у цілому, створюються не тільки матеріальні та духовні цінності, призначені для задоволення потреб людей, але й розвиваються самі працівники, які отримують навички, розкривають свої здібності, поповнюють і збагачують свої знання. Розглядаючи сутність праці стає очевидним, що: вона є однією з найважливіших форм самовираження, самоакту-

алізації й самовдосконалення людини; являє собою процес доцільної діяльності для створення різноманітних засобів існування суспільства — з одного боку, а з іншого — процес перетворення людиною предметів природи у засоби праці та предмети споживання [18, с. 7]; являє собою пізнання людиною зовнішнього світу з метою задоволення індивідуальних і суспільних потреб [19, с. 8]; на сучасному етапі має важливу об'єднуючу властивість — високу насиченість знаннями, інформаційність та інноваційність [7, с. 143]. Зміст праці на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки характеризується переходом від її розгляду в якості засобу матеріального існування до категорії, в якій виникає самовираз особистості працівника [5, с. 4]; все більше у процесі праці люди розвивають свої здібності, збагачують свої знання та розширюють можливість їх застосування і вдосконалюють сам процес праці [20, с. 17]; відбувається інтелектуалізація праці [6, с. 279] на основі економіки знань, що дозволяє забезпечити соціально-економічний прогрес в умовах глобалізації [7, с. 140–141]; все більше праця за своєю сутністю нерозривно пов'язується із проявом людської особистості — підприємництвом [21, с. 21].

Розгляд ролі, сутності та змісту праці дозволяє визначити головних суб'єктів, навколо яких може бути окресленою відповідна сфера: по-перше, це людина (найманий працівник, роботодавець, підприємець), яка у процесі своєї трудової діяльності прагне задовольнити власні потреби та потреби суспільства в необхідних товарах і послугах; по-друге, це держава в особі представників органів законодавчої та виконавчої влади, основні функції яких полягають у створенні сприятливих умов для вільного працеприкладання кожною особою, завдяки чому й отримує суспільство необхідні товари та послуги. Саме така роль держави закріплена нормами вищого законодавчого акта — Конституцією України, відповідно якої: «Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості...» (ст. 23); «Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» (ст. 41); «Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом» (ст. 42); «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується... Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності...» (ст. 43) [22].

У свою чергу, для окреслення сфери праці потребується систематизація існуючих трактувань самого поняття «праця», що містяться в енциклопедіях і словниках і стають об'єктом дослідження не

тільки економічних, але й медичних, політичних, соціологічних, релігійних, філософських наук тощо. На цих основах можливо надати характеристику цієї категорії з виокремленням об'єкту дослідження у самому процесі під назвою «праця» (табл. 1).

Очевидно, що лише за винятком релігійних, політичних і філософських міркувань при тлумаченні праці (як категорії) визначається діяльність (доцільна, цілеспрямована, свідомо), яку здійснює людина — що й виступає стержнем для окреслення відповідної сфери (у нашому випадку — сфери праці). У свою чергу, об'єктом дослідження у цій сфері повинні виступати відповідні процеси — робота (заняття, прикладання зусиль), завдяки яким отримується конкретний результат (цінності, предмети, засоби), що є основою для задоволення особистих потреб людини — з одного боку, а з іншого — створюється щось корисне (у вигляді цінностей, предметів і засобів) для суспільства. Відтак основою основ праці (як категорії) нами визначено трудову діяльність, при цьому приділено увагу таким її видам, як «жива праця» (англ. labour, direct/living; нім. Arbeit, lebendige) — доцільна діяльність людини, яка направлена на створення матеріальних благ, що включає «необхідну працю» (англ. labour, necessary; нім. Arbeit, notwendige) — працю, що витрачається працівником для створення необхідного продукту, та «додаткову працю» (англ. labour, surplus/surtravail; нім. Mehrarbeit) — витрати праці на створення додаткового продукту, що виникають впродовж додаткового робочого часу (або — надлишок праці, більш тієї, що потребується для утримання працівника та його сім'ї) [23, 24].

З урахуванням того, що за наявності конкретного результату праці людина має можливість задовольнити власні потреби — з одного боку, а суспільство отримати користь у вигляді цінностей, предметів і засобів, нами також виділено: конкретна праця (англ. labour, concrete; нім. Arbeit, konkrete), завдяки якій створюється споживча вартість товару; уречевлена праця (англ. labour, embodied/indirect/materialized; нім. Arbeit, vergegenstandlichte), яка матеріалізована у виготовленій продукції; суспільна праця (social labour), завдяки якій задовольняються соціальні потреби суспільства [23, 24]. В умовах розвитку індустріального суспільства та переходу до постіндустріальної стадії пріоритетною стає розумова праця (англ. labour, intellectual; нім. Arbeit, geistige), порівняно з фізичною (англ. labour, manual; нім. Arbeit, körperliche); в умовах ринкової економіки, коли свого розвитку набуває приватна власність, серед усіх суб'єктів, навколо яких може бути окресленою сфера праці, найголовнішим виступає «підприємець» (особливо, якщо він виконує функції роботодавця) порівняно з найманим пра-

Таблиця 1. Характеристика категорії «праця» з виділенням об'єкта дослідження у процесі та суб'єктів

Процес праці — як категорії	Об'єкт дослідження у процесі	Суб'єкти дослідження у процесі	Джерело
діяльність (у т. ч. — доцільна, фізична, інтелектуальна)	можливість задовольнити особисті потреби, отримати конкретний кінцевий результат; суспільна корисність	Людина (роботодавець і найманий працівник); держава	Толковий словник [http://werbotvet.ru/articles/opredefine-trud.html]
свідома діяльність	цінності, добробут (кінцевий результат); потреби	Людина	Бізнес-словник [http://enc-dic.com/business/Trud-13027.html]
свідома загальноновизнана діяльність	зусилля, робота	Людина	Юридичний словник [http://enc-dic.com/legal/Trud-19353.html]
доцільна діяльність	можливість пристосувати середовище для задоволення потреб; адаптація людини до зовнішнього середовища	Людина	Сучасна енциклопедія [http://enc-dic.com/enc_modern/Trud-11258.html]; Великий енциклопедичний словник [http://enc-dic.com/enc_big/Trud-61149.html]
-----	робота, заняття (з виділенням розумового), зусилля	Людина	Толковий словник Даля [http://enc-dic.com/dal/Trud-39920.html]
цілеспрямована діяльність людини	результат, зусилля	Людина	Толковий словник Єфремової [http://enc-dic.com/efremova/Trud-110147.html]
цілеспрямована діяльність людини	цінності, результат, зусилля, робота	Людина	Толковий словник Ожегова [http://enc-dic.com/ozhegov/Trud-36084.html]
цілеспрямована діяльність людини	напруга, результат, заняття	Людина	Толковий словник Ушакова [http://enc-dic.com/ushakov/Trud-78288.html]
цілеспрямована діяльність людини	задоволення власних і суспільних потреб	Людина	Медичний словник [http://enc-dic.com/medicine/Trud-29714.html]
процес між людиною та природою	потреби, споживча вартість, суспільна корисність	Людина, суспільство	Політичний словник [http://enc-dic.com/politic/Trud-4766.html]
доцільна діяльність людини	задоволення власних потреб, предмети та засоби виробництва	Людина	Соціологічний словник [http://enc-dic.com/sociology/Trud-8975.html]
дар господа; тяжкість, турбота, суєта	користь ближньому, земний шлях людини	Господь, людина, ближній	Біблейська енциклопедія Брокгауза [http://enc-dic.com/enc_bible/Trud-4118.html]
етичне явище	пристосування сили та енергії, робота, сумлінність, результат	Індивід	Філософський словник [http://enc-dic.com/philosophy/Trud-2426.html]

цівником, тобто, «внесок від найманої праці» (waget / hired labour) у суспільний корисний ефект є меншим, ніж від підприємців і роботодавців (навіть тому, що податковий тягар на них значно більше). Якщо розглядати процес взаємодії між роботодавцем і найманим працівником з точки зору задово-

лення потреб обох суб'єктів у сфері праці, то між ними виникають протиріччя у частині розподілу корисного результату від «живої» праці, для усунення яких повинна бути збільшеною частка «додаткової»; у той же час для отримання суспільного корисного результату інший суб'єкт (держава) повинен не

тільки збільшувати податковий тягар з метою відчуження частки додаткової праці, але і створювати умови для задоволення власних потреб підприємців, роботодавців і найманих працівників у процесі здійснення ними трудової діяльності — у першу чергу, а у другу — лише після цього вилучати корисний результат. Таким чином, виходячи з того, що держава (як суб'єкт сфери праці) застосовує відповідні методи регулювання трудових відносин між іншими суб'єктами, безпосередньо до цієї сфери відноситься і сфера трудового права — галузі, що регулює право найманих працівників, регламентує їх взаємовідносини з роботодавцем і державними інститутами [25].

Таким чином, з точки зору відбудови конструкції самої категорії «сфера праці», її серцевиною можна визначити людину, яка здійснює доцільну та обмірковану трудову діяльність, і яка прикладає відповідні зусилля з метою отримання конкретного результату для задоволення особистих потреб — у першу чергу, та потреб суспільства — у другу. Це є концептуальною основою при обґрунтуванні категорії «сфера праці».

У той же час ця сфера поєднує у собі інші підсфери (або елементи), навколо яких ученими й відбудовуються відповідні конструкції зі словосполученнями, що містять назву «сфера праці», та які, на наш погляд, не зовсім обґрунтовані. З метою усунення такої методологічної неточності проведено систематизацію існуючих понять «сфера» за категоріальними ознаками та з виділенням об'єкту та суб'єктів дослідження. При цьому у процесі систематизації виділено ознаки, що визначають як самі поняття «сфера» і «сфера праці», так і види сфер, що вміщують окремі ознаки праці — як категорії. На цих основах зроблено наступні висновки:

по-перше, для обґрунтування категорії «сфера праці» слід ураховувати як її прямий сенс при визначенні об'єкту дослідження (тобто «простір», «галузь», «шар»), так і переносний (тобто «взаємозв'язки», «діяльність», «взаємовідносини» тощо);

по-друге, розгляд загального (енциклопедичного) поняття «сфера» за категоріальними ознаками з виділенням об'єкту та суб'єктів дослідження дозволяє виокремити ти з них, що вміщують у собі спорідненість з обґрунтуванням категорії «праця», а саме: надані В. І. Далем, в яких головним суб'єктом є людина, що здійснює професійну діяльність у просторі; Н. Д. Єфремовою, якою виокремлено просторово суспільне середовище, де взаємодіють людина та суспільство; С. І. Ожеговим, яким виділено як загальну, так і професійну діяльність, що здійснює людина в суспільному середовищі; Д. М. Ушаковим, яким визначено, що сама людина (працівник) виступає головним суб'єктом, що здійснює професійну діяльність

у просторі — з одного боку, а з іншого — усі люди (члени суспільства), що утворюють суспільне середовище; М. Поповим і А. Михельсоном, на думку яких, сферу утворюють люди, які взаємодіють між собою в середовищі у процесі діяльності, серед яких виділяються ті, що впливають на інших;

по-третє, розгляд видів сфер, які вміщують у собі ознаки праці, дозволяє провести класифікацію елементів, що пов'язані зі сферою праці (сфери впливу, політична, діяльності, макроекономічна, невиробнича, виробнича) та утворюють зовнішнє середовище впливу на сферу праці; ті елементи, що безпосередньо утворюють сферу праці (соціальна та соціально-трудова сфери); ті елементи, які сфера праці у собі вміщує (соціально-трудова відносини, сфера договірної регулювання і трудового права, сфери управління трудовим потенціалом, працевлаштування, найманої праці, обігу на ринку праці).

Надана класифікація дозволяє розширити коло суб'єктів, що взаємодіють у сфері праці. Це, по-перше, безпосередні учасники трудового процесу, що взаємодіють на ринку праці та належать до економічно-активного і працездатного населення — наймані працівники та роботодавці (керівники підприємств) до пенсійного віку, клас підприємців (самозайняті) та безробітні; по-друге — державні інституції, що впливають на процеси у сфері праці та розвиток соціально-трудова відносин, діяльність яких гіпотетично направлена на задоволення потреб людини при отриманні конкретних результатів живої праці, а фактично — направлена на перерозподіл доходів за допомогою податків (законодавчі та виконавчі органи державної влади та зокрема — Міністерство праці та соціальної політики України, його представництва у регіонах); по-третє — недержавні інституції в особі об'єднань роботодавців і профспілок, які гіпотетично повинні впливати на зменшення (усунення) протиріч між роботодавцями та найманими працівниками з приводу перерозподілу між ними доходів від праці та задоволення потреб цих обох сторін соціально-трудова відносин.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження дозволяє надати таке визначення категорії «сфера праці»: по-перше, «сфера праці» — це соціально-економіко-правова категорія; по-друге — сфера праці — це простір трудової діяльності людини з метою задоволення нею власних потреб і потреб суспільства від отриманого корисного результату, де у внутрішньому та зовнішньому середовищі взаємодіють між собою суб'єкти соціально-трудова відносин.

При такому тлумаченні категорії «сфера праці» об'єктом дослідження виступає простір трудової діяльності, що складається з внутрішнього та зов-

нішнього середовища, та який формується під впливом різних чинників у результаті взаємодії між суб'єктами соціально-трудоих відносин. Суб'єктами дослідження при такому тлумаченні виступають: людина — як головний носій праці, що прагне задовольнити свої власні потреби — з одного боку, а з іншого — суб'єкти соціально-трудоих відносин (клас підприємців (самозайняті), наймані працівники та роботодавці до пенсійного віку, безробітні в активному пошуку роботи, державні та недержавні інституції), взаємодія між якими лише на основі отриманого корисного результату від праці (з урахуванням впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища) дозволяє задовольнити власні потреби та потреби суспільства в матеріальних і духовних благах, товарах і послугах.

Надане обґрунтування дозволяє схематично відбудувати сферу праці з урахуванням впливу не її зовнішнього середовища, визначенням сфер та елементів, що її утворюють та взаємозв'язків між суб'єк-

тами, що в ній взаємодіють (рис. 1). Відбудова сфери праці таким чином ґрунтується на застосуванні прийнятого в логіці способу моделювання, що полягає у наочному зображенні відносин між обсягами понять за допомогою Ейлерових кругів (франц. cercels d'Euler) [26, с. 675–677]. У даному випадку до обсягів понять віднесено зовнішнє і внутрішнє середовище, в якому здійснює трудову діяльність людина з метою отримання корисного результату, взаємодіючи з суб'єктами соціально-трудоих відносин. Задля такого результату суб'єкти зовнішнього середовища повинні створювати сприятливі умови за визначеними сферами впливу, діяльність яких наскрізне пронизує сферу праці в її внутрішньому середовищі. Являючи трудову діяльність людини серцевиною сфери праці, отримання нею корисного результату — з одного боку, та отримання суспільством такого саме результату — з іншого залежить від збалансованої взаємодії всіх визначених суб'єктів соціально-трудоих відносин.

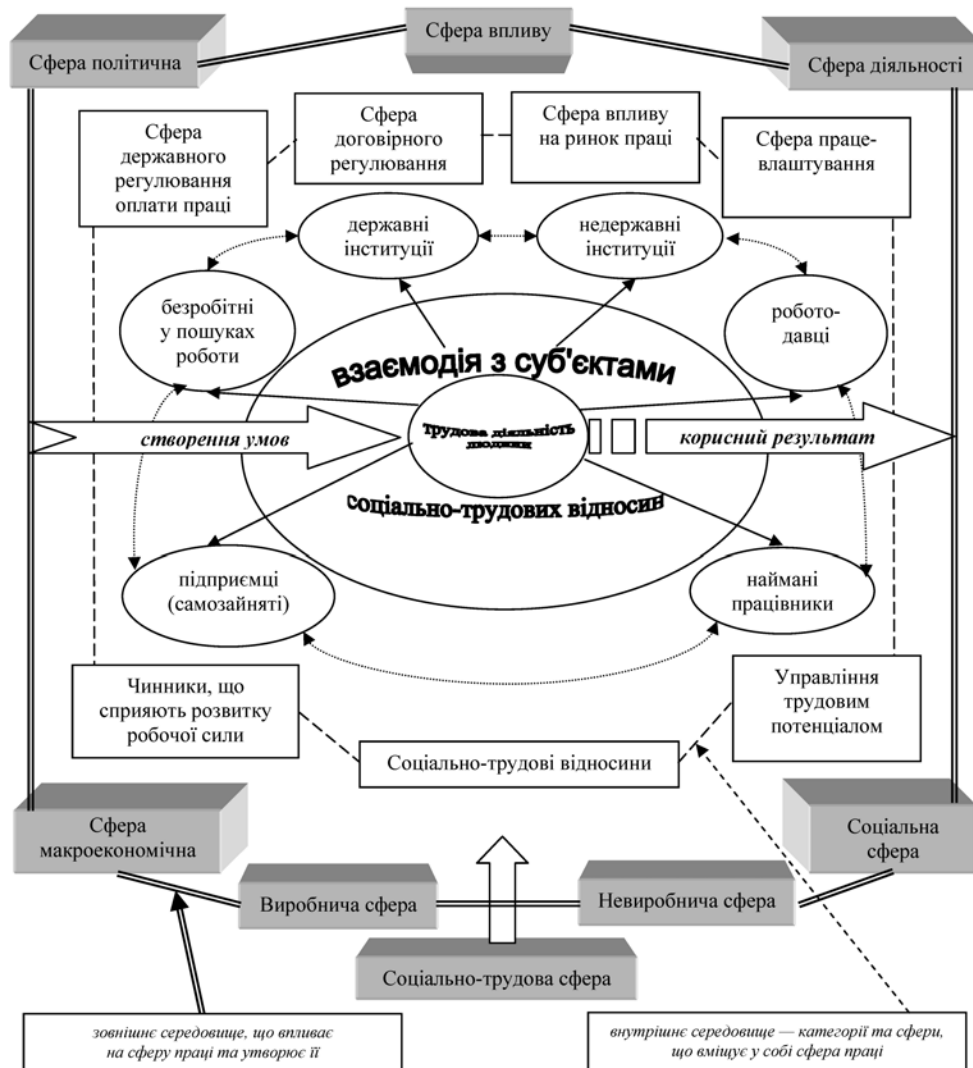

Рис. 1. Схематична відбудова сфери праці

Отже, обґрунтування категорії «сфера праці» під таким кутом дозволяє констатувати, що вона формується та розвивається під впливом багатьох інших сфер і при взаємодії людини з іншими суб'єктами. У цій сфері зароджуються передумови для задоволення потреб людини та суспільства у цілому. Лише за умови зацікавленості усіх суб'єктів соціально-трудових відносин можливо отримати корисний результат від праці людини для суспільства.

Над вирішенням науково-практичної проблеми щодо стимулювання суб'єктів кожної зі сторін соціально-трудових відносин до отримання такого результату сьогодні працюють у Луганській філії Інституту економіко-правових досліджень НАН України в рамках виконання фундаментальної бюджетної тематики.

Література

1. Городянченко В. Г. Соціологія : навч. посібник / В. Г. Городянченко. — К. : Вид. центр «Академія», 2003. — 559 с.
2. Семешко А. И. Международные договоры в сфере труда и их включение в систему трудового права России / Алена Игоревна Семешко. — Автореф. дис. ... канд. юрид. наук по спец. 12.00.05 — Трудовое право; право социального обеспечения. — Екатеринбург : ГОУ ВПО «Уральская государственная юридическая академия», 2009. — 29 с.
3. Никифорова А. А. Рынок труда: занятость и безработица / А. А. Никифорова. — М. : Международные отношения, 2001. — 180 с.
4. Сфера труда и безработица : реферат [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://refs.co.ua/82336-Sfera_truda_i_bezrabotica.html.
5. Механизмы реализации основных принципов гуманизации труда и трудовой мотивации : моногр. / В. Н. Гончаров, С. И. Радомский, М. С. Радомская, О. В. Додонов. — Донецк : СПД Куприянов В. С., 2006. — 200 с.
6. Щербак В. Г. Инновационные аспекты управления трудового потенциала : моногр. / В. Г. Щербак. — Харьков : Вид-во ХНЕУ, 2009. — 332 с.
7. Колот А. М. Трансформація факторів соціально-економічного розвитку на етапі формування економіки знань / А. М. Колот // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. — 2008. — № 2 (12). — С. 140–148.
8. Колот А. М. Соціально-трудова сфера в умовах глобальних викликів : проблеми, можливості стійкого розвитку / А. М. Колот [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/handle/2010/151>.
9. Колот А. М. Інституційні засади регулювання соціально-трудової сфери в умовах глобальних викликів: імплементація нових та модернізація класичних функцій держави / А. М. Колот // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. — Спец. вип. у 3 т. Соціально-трудова відносини: теорія і практика. — Т. 1. — К. : КНЕУ, 2010. — С. 6–24.
10. Онікієнко В. В. Методологічні проблеми оцінки ефективності мотивації конкурентоспроможності у сфері праці / В. В. Онікієнко, М. В. Семикіна // Демографія та соціальна економіка. — К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2006. — № 1. — С. 157–165.
11. Семикіна М. В. Конкурентоспроможність у сфері праці: сутність та методологія визначення / М. В. Семикіна [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/npkntu_e/2009_15/stat_09102.pdf.
12. Петрова Т. Ринок освітніх послуг і ринок праці: проблеми взаємозв'язку та взаємодії / Т. П. Петрова // Україна : аспекти праці. — 2006. — № 4. — С. 3–7.
13. Приймак В. І. Гнучкість національних та регіональних ринків праці України / В. І. Приймак, Н. М. Ковалевич // Україна: аспекти праці. — 2009. — № 2. — С. 3–6.
14. Ворона М. В. Надання рівних можливостей жінкам та чоловікам у сфері праці / М. В. Ворона // Україна: аспекти праці. — 2009. — № 6. — С. 38–41.
15. Колешня Л. Г. Інтеграція людей з інвалідністю у сферу праці: перспективи і напрями / Л. Г. Колешня, В. Г. Пасічник // Україна: аспекти праці. — 2009. — № 7. — С. 20–24.
16. Маковская Н. В. Институциональное обеспечение сферы труда на микроуровне / Н. В. Маковская [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2009_2/456.pdf. — С. 456–460.
17. Декларация МОТ об основополагающих принципах и правах в сфере труда и механизм ее реализации [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.un.org/russian/dokumen/declarat/ilo_principles.htm.
18. Гриценко С. І. Маркетингово-логістичний механізм формування ринку робочої сили : моногр. / С. І. Гриценко, М. П. Калиниченко. — Донецьк : ДонНУ, 2006. — 224 с.
19. Осыка А. П. Экономические и организационно-правовые проблемы инновационной деятельности : моногр. / А. П. Осыка. — Донецк : ИЭПИ НАН Украины, 1999. — 368 с.
20. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посіб. / Є. П. Качан, О. П. Дяків, В. М. Островерхов та ін. ; за ред. Є. П. Качана. — К. : Знання, 2008. — 407 с.
21. Управление персоналом организации : учебник / под ред. А. Я. Кибанова. — М. : ИНФРА-М, 1997. — 512 с.
22. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
23. Бизнес-словарь [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://enc-dic.com/business/Trud-ZHivoj-13030.html>.

24. Социологический словарь [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://enc-dic.com/sociology/Trud-Pribavochnyj-8949.html>.

25. Исторический словарь [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://enc-dic.com/history/Trudovoe-Pravo-41292.html>.

26. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков ; отв. ред. Д. П. Горский. — М. : Изд-во «Наука», 1975. — 717 с.

Надійшла до редакції 12.05.2011 р.